

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA NOTRANJE ZADEVE

DIREKTORAT ZA JAVNI SEKTOR

Tržaška cesta 21, 1000 Ljubljana

T: 01 478 16 50
F: 01 478 16 99
E: gp.mnz@gov.si
www.mnz.gov.si

**URAD PREDSEDNIKA REPUBLIKE
DRŽAVNI ZBOR REPUBLIKE SLOVENIJE
DRŽAVNI SVET REPUBLIKE SLOVENIJE
USTAVNO SODIŠČE REPUBLIKE SLOVENIJE
RAČUNSKO SODIŠČE REPUBLIKE SLOVENIJE
VARUH ČLOVEKOVIH PRAVIC REPUBLIKE SLOVENIJE
DRŽAVNA REVIZIJSKA KOMISIJA REPUBLIKE SLOVENIJE
INFORMACIJSKI POOBLAŠČENEC REPUBLIKE SLOVENIJE
KOMISIJA ZA PREPREČEVANJE KORUPCIJE REPUBLIKE SLOVENIJE
DRŽAVNA VOLILNA KOMISIJA
SLOVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI IN UMETNOSTI**

**VRHOVNO SODIŠČE REPUBLIKE SLOVENIJE
VRHOVNO DRŽAVNO TOŽILSTVO
DRŽAVNO PRAVOBRANILSTVO**

**OBČINE
ZDRUŽENJE OBČIN SLOVENIJE
SKUPNOST OBČIN SLOVENIJE
ZDRUŽENJE MESTNIH OBČIN SLOVENIJE**

**MINISTRSTVA
ORGANI V SESTAVI MINISTRSTEV
VLADNE SLUŽBE
UPRAVNE ENOTE**

Številka: 007-1055/2012/22
Datum: 19. 11. 2013

Zadeva: Odpravnina ob upokojitvi – dopolnitev

Ministrstvo za pravosodje in javno upravo je izdalo pojasnilo "Odpravnina ob upokojitvi – dopolnitev", številka 007-1055/2012/5 z dne 25. 9. 2012.

Ministrstvo za notranje zadeve prejema številna vprašanja, vezana na konkretne primere, še zlasti glede izplačila odpravnine ob upokojitvi v primeru "delne invalidske upokojitve". Po podatkih, s katerimi razpolagamo, je bila praksa v zadnjih letih glede izplačila (delne) odpravnine ob delni invalidski upokojitvi neenotna, saj so jo nekateri subjekti izplačevali, nekateri pa so izplačali (celotno) odpravnino ob (polni) upokojitvi. Neenotna so bila tako stališča ali delavcu pripada odpravnina ob delni invalidski upokojitvi, kakor tudi stališča, kaj je šteti kot osnovo za obračun odpravnine (samo plačo za 4 ure, ali tudi nadomestilo ali pa vzeti za osnovo plačo, ki bi jo delavec dobil, če bi delal 8 ur).

Ugotavljamo, da se vprašanja nanašajo na situacijo, ko je javni uslužbenec uveljavil pravico iz:

Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 106/99 s spremembami in dopolnitvami, ZPIZ-1), ki je sicer veljal do 1.1.2013

"93. člen

(Pravica do dela s krajšim delovnim časom od polnega in odmera delne invalidske pokojnine)
(1) Zavarovanec, pri katerem je podana III. kategorija invalidnosti, če ni več zmožen za delo s polnim delovnim časom z ali brez predhodne poklicne rehabilitacije, in zavarovanec, pri katerem je nastala II. kategorija invalidnosti po dopolnjenem 50. letu starosti in ima preostalo delovno zmožnost za opravljanje določenega dela vsaj s polovico polnega delovnega časa, imata:
- pravico do dela s krajšim delovnim časom od polnega in
- pravico do delne invalidske pokojnine."

ali

Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2) (Uradni list RS, št. 96/12), ki je v veljavi od 1. 1. 2013

"86. člen

(pravica do delnega nadomestila in odmera delnega nadomestila)
(1) Pravico do delnega nadomestila ima zavarovanec s priznano pravico do dela s krajšim delovnim časom od polnega, najmanj štiri ure dnevno oziroma 20 ur tedensko po prvem in drugem odstavku 82. člena tega zakona."

Pri pripravi dopolnitve pojasnila je upoštevano naslednje:

1. Stališče Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti :

"Pravica do odpravnine ob upokojitvi (132. člen)

Kako uveljavi pravico do odpravnine ob upokojitvi delavec, ki se delno upokoji, in kako delavec, ki je uveljavil pravico do dela s krajšim delovnim časom od polnega ter pravico do delne invalidske pokojnine oziroma po novem pravico do delnega nadomestila?

Stališče:

Pravica do delne invalidske pokojnine se v skladu z novo pokojninsko zakonodajo imenuje delno nadomestilo. Le-tega ni mogoče enačiti s pravico do delne pokojnine, saj se delno lahko upokoji le tisti delavec oz. zavarovanec, ki izpolnjuje pogoje za pridobitev starostne pokojnine in ki se naknadno odloči ostati zaposlen oziroma se ponovno zaposli z največ polovico polnega delovnega časa. Upoštevajoč navedeno, lahko delavec, ki je uveljavil pravico do dela s krajšim delovnim časom od polnega in pravico do delnega nadomestila, ob upokojitvi uveljavi pravico do odpravnine v skladu s četrtem odstavkom 132. člena ZDR-1 (ker gre za invalida, zaposlenega s krajšim delovnim časom v skladu s 67. členom ZDR-1, bo ob upokojitvi upravičen do odpravnine kot delavec, ki dela polni delovni čas), ob predpostavki, da je bil pri delodajalcu zaposlen najmanj pet let."

2. Stališče Vrhovnega sodišča, izraženo v sodbi VIII Ips 301/2009:

Izrek: "Ker je delna invalidska pokojnina po svoji naravi samostojna dajatev iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja in ne protidajatev za opravljeno delo, se ne šteje za sestavni del plače in zato tudi ne v osnovo za odmero odpravnine iz 109. člena ZDR. Tožena stranka je kot osnovo za odmero odpravnine delavke, ki je delala s krajšim delovnim časom, pravilno upoštevala plačo, ki jo je ta prejela v zadnjih treh mesecih pred odpovedjo za delo po dejanski delovni obveznosti."

Iz obrazložitve povzemamo:

"5. Ena od pravic iz delovnega razmerja, ki pripada delavcu s polnim delovnim časom in zato tudi delavcu, ki dela krajši delovni čas, je odpravnina zaradi odpovedi pogodbe o zaposlitvi iz razloga nesposobnosti. Tožečo stranko je glede na drugi odstavek 66. člena ZDR pri odmeri odpravnine potrebno obravnavati enako kot delavca, ki dela polni delovni čas. Ker je glede slednjega določena osnova za odpravnino v višini povprečne mesečne plače, ki jo je delavec prejel ali ki bi jo prejel, če bi delal, v zadnjih treh mesecih pred odpovedjo, in odmera pravice odvisna od števila let dela pri tem delodajalcu (prvi in drugi odstavek 109. člena ZDR), je potrebno enaka kriterija (povprečna mesečna plača, delovna doba) upoštevati tudi pri odmeri odpravnine delavca, ki dela krajši delovni čas. Tožeča stranka je v zadnjih treh mesecih pred odpovedjo glede na drugi odstavek 66. člena ZDR prejela plačilo za delo po dejanski delovni obveznosti (t. j. za štiri ure dela), kar tudi predstavlja njeno povprečno mesečno plačo v smislu prvega odstavka 109. člena ZDR. Da bi bila povprečna mesečna plača tožeče stranke opredeljena kako drugače, iz določila 66. in 109. člena ZDR ne izhaja. Tožena stranka je zato kot osnovo za odmero odpravnine pravilno upoštevala plačo, ki jo je tožeča stranka prejela v zadnjih treh mesecih pred odpovedjo za delo po dejanski delovni obveznosti.

16. Konvencija o pravicah invalidov(1) potrjuje pravilnost stališča, zavzetega v 15. točki te odločbe. V b). točki prvega odstavka 27. člena Konvencija invalidom zagotavlja le pravico do enakega plačila za enakovredno delo, ne zahteva pa, da se materialni položaj delavca (torej tudi višina odpravnine zaradi odpovedi pogodbe o zaposlitvi) zaradi njegove invalidnosti ne sme poslabšati, na čemer temelji izpodbijana sodba. Tudi Direktiva Sveta 97/81/ES o okvirnem sporazumu o delu s krajšim delovnim časom, sklenjenim med UNICE, CEEP in ETUC z dne 15. 12. 1997 ne daje podlage za to, da bi bil delavec, ki dela krajši delovni čas, pri odmeri odpravnine zaradi odpovedi obravnavan kot delavec, ki opravlja enako delo s polnim delovnim časom.

17. Presoja, da se v osnovo za odmero odpravnine delavcu invalidu, ki dela s krajšim delovnim časom od polnega, vštevja le plačilo, ki ga je prejel za delo po dejanski delovni obveznosti, je skladna tudi s Konvencijo Mednarodne organizacije dela št. 158 o prenehanju delovnega razmerja na pobudo delodajalca. Ta v prvem odstavku 12. člena določa, da ima delavec, ki mu je prenehalo delovno razmerje, v skladu z državno zakonodajo in prakso pravico: a) do odpravnine ali kakšnega drugega podobnega nadomestila, katerega znesek bo med drugim odvisen tudi od delovne dobe in višine plače; izplačuje ga neposredno delodajalec ali se izplačuje iz sklada, ustanovljenega iz prispevkov delodajalcev; b) do prejemkov iz zavarovanja v primeru nezaposlenosti ali pomoči nezaposlenim ali do kakšnih drugih prejemkov iz socialnega zavarovanja, kot so starostni in invalidski prejemki, ki se dajejo v normalnih pogojih, pod katerimi se uveljavlja pravica do njih; in c) do kombinacije takšne odpravnine in prejemkov. ZDR je v 109. členu zaobsegel točko a) Konvencije, saj je višino odpravnine določil v odvisnosti od delovne dobe delavca pri delodajalcu, in povprečne mesečne plače delavca. Ob upoštevanju teh kriterijev je bila odpravnina odmerjena tudi tožeči stranki. Posebnega, ugodnejšega obravnavanja delavca invalida, ki dela s krajšim delovnim časom od polnega, pa pri odmeri odpravnine Konvencija ne predvideva.

18. Glede na obrazloženo je sodišče druge stopnje napačno presodilo, da se v osnovo za odmero odpravnine tožeče stranke vštevja dvojni znesek mesečne plače, saj za to ni pravne podlage. Vrhovno sodišče je zato na podlagi prvega odstavka 380. člena ZPP reviziji ugodilo in izpodbijani ugodilni del sodbe spremenilo tako, da je tožbeni zahtevek za izplačilo razlike v odpravnini zavrnilo. "

3. Pojasnilo DURS:

Odpravnina, izplačana ob pridobitvi pravice do delnega nadomestila po 86. členu ZPIZ-2, se v celoti všteva v dohodek iz delovnega razmerja, od katerega je treba obračunati in plačati akontacijo dohodnine ter prispevke za socialno varnost.

Pri obravnavi odpravnine ob delni invalidski upokojitvi je treba ločiti delovno pravni in davčni vidik. Medsebojne pravice in obveznosti delavcev in delodajalcev urejajo predpisi o delovnih razmerjih, na podlagi katerih se ugotavlja tudi upravičenost delavca do odpravnine ob upokojitvi in višina te odpravnine. Skladno s prvim odstavkom 132. člena Zakona o delovnih razmerjih – ZDR-1 (Uradni list RS, št. 21/13) delavcu, ki se upokoji in je bil pri delodajalcu zaposlen najmanj pet let, ob prenehanju pogodbe o zaposlitvi pripada odpravnina v višini dveh povprečnih mesečnih plač v Republiki Sloveniji za pretekle tri mesece oziroma v višini dveh povprečnih mesečnih plač delavca za pretekle tri mesece, če je to za delavca ugodneje.

Pogoj za pridobitev pravice do odpravnine je doba zaposlitve, ki znaša najmanj 5 let, prenehanje pogodbe o zaposlitvi in pridobitev statusa upokojenca.

Iz pojasnila MDDSZ izhaja, da delavcu, ki je uveljavil pravico do dela s krajšim delovnim časom od polnega in pravico do delnega nadomestila, ne pripada sorazmeren del odpravnine. Glede na navedeno, se odpravnina, izplačana ob pridobitvi pravice do delnega nadomestila po 86. členu Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju – ZPIZ-2 (Uradni list RS, št. 96/12 in 39/13), v celoti všteva v dohodek iz delovnega razmerja, od katerega je treba obračunati in plačati akontacijo dohodnine ter prispevke za socialno varnost.

Po Zakonu o dohodnini – ZDoh-2 (Uradni list RS, št. 13/11 – UPB7, 24/12, 30/12, 40/12-ZUJF, 75/12 in 94/12) so namreč obdavčeni vsi dohodki, razen tistih, ki so v zakonu izrecno navedeni kot neobdavčeni oziroma oproščeni plačila dohodnine. Odpravnina ob upokojitvi delavca se davčno obravnava skladno s 7. točko prvega odstavka 44. člena ZDoh-2, ki določa, da se v davčno osnovo dohodka iz delovnega razmerja ne všteva odpravnina ob upokojitvi, do višine, ki jo določi vlada. Pri določanju dohodkov, ki jih v skladu s 7. točko prvega odstavka 44. člena ZDoh-2 določi vlada, se kot podlago upošteva raven posameznih pravic delojemalcev, določena z zakoni in s kolektivnimi pogodbami na ravni države.

Odpravnina ob delni upokojitvi, ki ni določena kot pravica iz delovnega razmerja po 132. členu ZDR-1, se v celoti všteva v davčno osnovo dohodka iz delovnega razmerja.

Odpravnina ob dokončni upokojitvi delavca, ki ima pravico do delnega nadomestila, pa se davčno obravnava skladno s 7. točko prvega odstavka 44. člena ZDoh-2, ki določa da se v davčno osnovo dohodka iz delovnega razmerja ne všteva odpravnina ob upokojitvi, do višine, ki jo določi vlada. Odpravnina ob upokojitvi se po 10. členu Uredbe o davčni obravnavi povračil stroškov in drugih dohodkov iz delovnega razmerja – Uredba (Uradni list RS, št. 140/06 in 76/08) do višine 4.063 eurov ne všteva v davčno osnovo dohodka iz delovnega razmerja.

Stališče, usklajeno z Ministrstvom za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti in Davčno upravo RS:

Uvodoma je treba opozoriti, da se je "delna invalidska pokojnina" z novim ZPIZ-2 preimenovala v "delno nadomestilo", zato se za dosedanji termin "delna invalidska upokojitev" uporabi ustrezno poimenovanje "Pravica do dela s krajšim delovnim časom od polnega, najmanj štiri ure dnevno oziroma 20 ur tedensko in delno nadomestilo".

(Delna) odpravnina ob upokojitvi bi bila sicer (načeloma) možna tudi v primeru uveljavljanja pravice do dela s krajšim delovnim časom od polnega, najmanj štiri ure dnevno oziroma 20 ur tedensko in delnega nadomestila (oz. v dosedanji terminologiji: "v primeru delne invalidske upokojitve"), čeprav ne gre za dejansko upokojitev, vendar pa je v tem primeru ta (delna) odpravnina podvržena obdavčitvi.

Zaradi navedenega ter upošteva tudi stališče Ministrstva za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti in Vrhovnega sodišča, da ne gre za klasično upokojitev, predlagamo, **da se javnemu uslužbencu, ki je uveljavil pravico do dela s krajšim delovnim časom od polnega, najmanj štiri ure dnevno oziroma 20 ur tedensko in delnega nadomestila (oz. v dosedanji terminologiji: "je bil delno invalidsko upokojen"), izplača odpravnina ob (polni) upokojitvi.**

Opozarjamo še na to, da je sodna praksa glede osnove za izračun odpravnine (delno) presežena z novelo Zakona o zaposlitveni rehabilitaciji in zaposlovanju invalidov (Uradni list RS, št. 87/2011), ki v primeru odpovedi pogodbe o zaposlitvi iz poslovnega razloga določa, da se pri izračunu osnove za določitev višine odpravnine upošteva prejeta plača, preračunana na polni delovni čas.

S spoštovanjem,

Dr. Gregor Virant
minister